

UNIVERSITETET I
NORDLAND

**«Det var en gang»,
Barns dramatiske lek.
Bachelor i førskolelærerutdanningen**

FL200L

Kandidatnummer 130

2.mai 2014

Forord

Jeg ønsker å benytte anledningen til å gi en takk til styrere, pedagogiske ledere, og øvrige ansatte i de aktuelle barnehagene som ga meg mulighet til å komme, og gjennomføre mine undersøkelser hos dem. Jeg er takknemlig for at personale i begge barnehagene var så imøtekommende og positive når jeg kom på besøk.

Jeg ønsker også å takke min veileder Bente Forsbakk for god veiledning og støtte under arbeidet med denne bacheloroppgaven, og som har vært tilgjengelig for spørsmål gjennom hele prosessen. Jeg vil også takke mine medstudenter som har vært gode støttespillere når ting har vært vanskelig med oppgaveskrivingen.

Tusen takk!

Innholdsfortegnelse

Forord	i
Innholdsfortegnelse	ii
1.0 Innledning.....	1
1.1 Problemstilling	1
1.2 Begrepsavklaring.....	2
1.2.1 Drama	2
1.2.2 Dramatisk lek	3
1.3 Avklaringer og begrensninger	3
1.4 Oppgavens oppbygning	4
2.0 Teorigrunnlag	4
2.1 Lover og forskrifter	5
2.2 Dramapedagogikk	5
2.3 Reformpedagogikk	7
2.3.1 «Newcastelskolen».....	7
2.4 Lærer-i-rolle	8
2.5 Dramaforløp	9
2.6 Malcolm Ross.....	10
3.0 Metodedel.....	12
3.1. Deltagende observasjon.....	12
3.1.1 Loggbok	13
3.2 Intervju	13
3.2.1 Intervjuguide	14
3.3 Metodekritikk og feilkilder	14
4.0 Presentasjon og drøfting av min undersøkelse.....	16
Maurtua barnehage.....	16
Humblebolet barnehage.....	17
4.1 Drøfting	17
4.2 Funn 1. Impuls til lek	17
4.3 Funn 2: Sosiale barn.....	21
4.4 Funn 3: Inntrykk/Utrykk	22
5.0 Oppsummering og Avslutning	24

Litteraturliste	26
Vedlegg 1. Intervjuguide.....	28

1.0 Innledning

Jeg har i flere år jobbet i barnehage, og har interessert meg mye for barns dramatiske lek og dramaarbeidet i barnehagen, og hvordan man kan kombinere dette i naturen og uteområdet i barnehagen. I følge Foss, Hyrve, Klages og Sataøen (2006) er et utviklingsarbeid en utviklingsprosess for å fornye eller forbedre sin praksis i barnehagen. Gjennom et utviklingsarbeid arbeider en ut fra en planlagt forandring av et problem, en utfordring eller et ønske om å tilegne seg ny kunnskap innenfor et tema, eller en kompetanseheving av arbeidet i barnehagen. Denne bacheloroppgaven vil da kunne påvirke min fremtidige praksis ved at jeg får utviklet min kunnskap på dette området.

Jeg har i min oppgave lagt vekt på hvordan en ved hjelp av drama kan fremme den dramatiske leken i barnehagen. Gjennom observasjon har jeg hatt fokus på barns dramatiske lek og hvordan pedagogen kan være med på å fremme den. Å legge til rette for dramatisk lek er viktig for barns utvikling og læring. Jeg ønsker at min oppgave skal synliggjøre viktigheten av å jobbe med et estetisk fag som drama, og at mine funn kan heve kompetansen av arbeidet med drama i barnehagene. Jeg ønsker at mine funn kan bli presentert på et personalmøte til barnehagene hvor jeg har vært og observert. I rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver under fagområdet kunst, kultur og kreativitet står det at barnehagen skal:

Gjennom arbeidet med kunst, kultur og kreativitet skal barnehagen bidra til at barna utvikler elementær kunnskap om virkemidler, teknikk og form, for å kunne uttrykke seg estetisk i visuelt språk, musikk, sang, dans og drama (Kunnskapsdepartementet 2011:44).

For at jeg skal kunne jobbe med kunst, kultur og kreativitet i barnehagen på en best mulig måte har målet med denne bacheloroppgaven vært å få kunnskaper innenfor dramaarbeidet i barnehagen og hvordan det kan påvirke barns dramatiske lek. Ut i fra dette har jeg utarbeidet følgende problemstilling.

1.1 Problemstilling

Hvordan kan pedagogen fremme dramatisk lek blant tre-åringene i uteområdet?

1.2 Begrepsavklaring

I forhold til min problemstilling er det to begreper jeg vil avklare; drama og dramatisk lek. I oppgaven er det spesielt den dramatiske leken jeg har rettet fokus mot i mitt utviklingsarbeid, og hvordan pedagogen kan fremme den dramatiske leken.

1.2.1 Drama

Å gi en passende definisjon på drama er vanskelig, men i følge Sæbø og Flugstad (1996) handler drama om å kunne agere, etterligne i en «som om» situasjon, og klare å gå inn i en rolle ved hjelp av fantasi og innlevelse. Drama kan være flere aktivitetsformer som dans, skuespill, teater, og lek. Det alle aktivitetene har til felles, er at de impliserer agering. Gjennom agering gir vi liv til noe som ikke eksisterer i øyeblikket og vi går inn i en late-som-om rolle. Drama går inn under de estetiske fageneforming, musikk, dans og drama. Heggstad sier at:

Drama er et kunsthøgskolefag tilrettelagt for medskapende opplevelse og mening. Gjennom kropp og stemme, fantasi og forestillingsevne identifiserer vi oss med fremstilte figurer og situasjoner og lærer og uttrykke oss på nye måter (Heggstad 2012:15).

Videre skriver Heggstad at drama og dramatisk lek handler om fiksjon og spill. Men at det er noen vesentlige forskjeller vi må skille fra hverandre. *Den dramatiske leken* beskrives som den fiksjonsleken barn selv setter i gang på eget initiativ. Leken er på barns premisser uten innblanding fra voksne. Drama i barnehagen kan sees på som pedagogisk drama.

Hovedforskjellen mellom begrepene er at drama er en voksenstyrt og pedagogisk tilrettelagt aktivitet med klare mål. Som pedagog er det viktig og klare å skille mellom *dramatisk lek* og *drama*, og vite mulighetene for utvikling som ligger i bak disse aktivitetene. Samtidig er det viktig som pedagog å bevisstgjøre øvrige ansatte, slik at rollelek og drama blir sett på som to gjensidige, supplerende og stimulerende aktivitetsformer. I leken ser en drama, og i drama kan en se lek (Heggstad 2012:48)

Ut i fra disse definisjonene mener jeg drama, innenfor dramatisk lek handler om å jobbe med estetiske aktiviteter gjennom en prosess, som går over tid. På den måten klarer barna og bearbeide inntrykkene de får, og kanskje klarer man å se det komme til uttrykk i leken. Sæbø skriver at i en slik prosess jobber man med å gjøre indre bilder og opplevelser konkret

sanselige for barna. Og gjennom arbeid med drama hjelper vi barna med å gi uttrykk for inntrykk (Sæbø og Fuglestad 1996:29). Dette innebærer at de voksne i barnehagen bør kontinuerlig jobbe med drama. I følge Sæbø er det viktig å legge til rette for en allsidig utvikling gjennom agerende aktiviteter. Derfor er det viktig at personalet har god kjennskap til ulike dramaaktiviteter og barns dramatiske lek.

1.2.2 Dramatisk lek

Dramatisk Lek: I følge Olofsson (1993) er lek lystbetont og på barns premisser, den oppstår spontant og den er som oftest ikke målrettet. Tetzchner skriver at

Lek er dessuten en positiv aktivitet som typisk blir ledsaget av glede og andre positive emosjoner (Tetzchner 2003:555).

Heggstad (2012) sier at den dramatiske leken er en betegnelse på alle typer late-som-om-lek. Vi kjenner denne lekformen som rollelek, fantasilek og fiksjonslek. Det disse lekformene har til felles er fiksjon. Det vil si at barnet er fysisk i en rolle, eller i projisert lek at barnet leker ut fra en gjenstand som dukke, bil, fly og lignende.

Lek og drama er viktig for barns utvikling og læring. Selv mener jeg at lek og drama er med på å styrke barns sosiale kompetanse, med det mener jeg at barn gjennom lek og drama kan lære seg gode samspillsrelasjoner. Jeg støtter meg til det Sørensen (2012) sier om viktigheten av at barn leker og utforsker med ulike rolleidentiteter i samspill med andre barn, og at dette er med på å utvikle barns sosiale kompetanse, forståelse av seg selv og verden. I barnehagen er det viktig å legge til rette for vekst og utvikling gjennom agerende aktiviteter. I rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (2011) står det at:

Sosial kompetanse handler om å kunne samhandle positivt med andre i ulike situasjoner. Denne kompetansen uttrykkes og tilegnes av barn i samspill med hverandre og voksne (Kunnskapsdepartementet 2011:34).

1.3 Avklaringer og begrensninger

For å innhente data til min bacheloroppgave har jeg vært i to barnehager i Bodø kommune. Den ene barnehagen har jeg valgt å kalle «Humlebolet barnehage» og den andre «Maurtua barnehage». Humlebolet barnehage er en barnehage som vektlegger drama og kreative

aktiviteter. Mens Maurtua barnehage er en barnehage uten noen spesielle satsningsområder. Bakgrunnen for valgene mine av disse to barnehagene er at jeg ønsket å være i en barnehage hvor barna hadde erfaring med å jobbe med drama, og i en barnehage hvor barna ikke hadde så mye erfaring med å jobbe med drama. For så å sammenligne, og se om det var noen forskjeller på barnas dramatiske lek i disse to barnehagene. I begge barnehagene har jeg fulgt barn i alderen tre år. I oppgaven referer jeg til Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver, som Rammeplan (2011).

1.4 Oppgavens oppbygning

I kapittel to vil jeg presentere teorier om drama og dramatisk lek som jeg støtter meg til. Jeg vil også ha med andre momenter som er relevant i forhold til min problemstilling. I kapittel tre vil jeg ta for meg hvilke forskningsmetoder jeg har valgt for innsamling av empiri og data, samt komme med refleksjoner og erfaringer rundt de funnene jeg har gjort. I kapittel fire vil jeg gi en kort presentasjon av min undersøkelse og barnehagene hvor jeg har vært og utført mitt utviklingsarbeid. Deretter vil jeg drøfte mine funn opp mot teori, og til slutt i kapittel fem vil jeg komme med en oppsummering og avslutning.

2.0 Teorigrunnlag

Dalland (2007) skriver at *teori skal være en hjelp til å gi perspektiver og til å finne interessante forhold ved empirien*(2007:269). Jeg skal i dette kapittelet se nærmere på teorien jeg har valgt å støtte meg til i denne oppgaven, og hvordan den er relevant for min problemstilling. Jeg har funnet mye teori på dette temaet, noe som har gjort det vanskelig for meg å plukke ut det viktigste. Ut i fra min problemstilling har jeg valgt ut teori som jeg mener er relevant for min problemstilling og arbeidet i barnehage. I oppgaven tar jeg utgangspunkt i flere teoretikere innen dramapedagogikken og reformpedagogens sin teori om hvordan drama kan være en måte for barn å lære på. Jeg vil først i denne delen se på hva loven, rammeplanen, og Stortingsmelding nummer 41 sier om barnehagen som kulturarena. Deretter vil jeg gå inn på flere teoretiker og hva litteraturen sier om dem. Videre vil jeg ta for meg metoden lærer-i-rolle og arbeid med dramaforløp i barnehage. Dette er to metoder som jeg mener er viktige når en arbeider med drama i barnehagene. Til slutt vil jeg tar for meg dramapedagogen Malcolm Ross. Som pedagog mener jeg det er nødvendig å ha en teoretisk bakgrunn og kunnskap for å kunne veilede personale innenfor drama, slik at de blir bevisste på hvilken betydning drama har for barns dramatiske lek.

2.1 Lover og forskrifter

Barnehagen skal formidle verdier og kultur, gi rom for barns egen kulturskaping og bidra til at alle barn får oppleve glede og mestring i et sosialt og kulturelt fellesskap.

(Barnehageloven § 2 barnehagens innhold, 4. ledd)

I rammeplanen (2011) står det at barnehagen har en viktig rolle når det kommer til utviklingen av en kulturell identitet. En balanse mellom formidling og barnas egen aktivitet skal være en synlig del av barnehagens virksomhet. Barnehagen må være åpen for impulser fra den lokale og den globale verden (Kunnskapsdepartementet, 2011:36).

Videre i rammeplanen (2011) står det at barn er selv med på å gjenskape og fornye kulturen i barnehagen. I samspill med hverandre, og med de forskjellige kulturmøtene som oppstår med andre personer og situasjoner i barnehagen. Gjennom leken tolker barna sine inntrykk og beriker den med det de er opptatt av. I barnehagen er det viktig at barna får mulighet til å uttrykke seg i et lekende fellesskap og med ulike estetiske uttrykk. Gjennom media mottar barna mange ulike inntrykk. Det er viktig at det blir satt av tid slik at barna får bearbeidet, reflektert og sortert ut informasjonen de møter (Kunnskapsdepartementet, 2011:36).

I St.meld. nr. 41 står det at i 2007 til 2010 lagde departementet en strategiplan om skapende læring i opplæringen. Planen hadde som overordnet mål å utvikle kunst og kulturfaglig, estetisk og skapende kompetanse hos barn, elever og ansatte i barnehager og skoler. 1. januar 2007 ble det opprettet et *Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen* i Bodø. I 2008 delte sentret ut pris til fem barnehager som aktivt hadde arbeidet med kunst og kultur. Dette er blitt til en årlig prisutdeling. Norsk kulturråd har som mål å heve kvaliteten av kunst og kultur for barn og unge. Kulturrådet lagde et treårig utviklingsprosjekt som ble kalt *kunstløfte*, som også omfatter de yngste barna (Kunnskapsdepartementet, 2008-2009:71).

2.2 Dramapedagogikk

Jeg skal nå se nærmere på dramapedagogikk og ulike teoretikere innenfor dramapedagogikken. Heggstad (2012) skriver at innenfor dramapedagogikken finner vi viktige orienteringspunkter som stammer fra reformpedagogikken, humanistisk psykologi sammen med progressiv og emansipatorisk pedagogikk. Videre skriver Heggstad at drama er en måte å lære på. Gjennom å la barna delta aktivt i dramaundervisningen hjelper vi dem i og

utforske og identifisere seg med ulike fiktive figurer og situasjoner. Barna lærer og utforske og undersøke eventyr, fortellinger, fenomener og forhold mellom mennesker. Dramaarbeidet blir en arbeidsform, som kan skape tilhørighet, struktur og sammenheng i barnehagen (Heggstad 2012:17).

Heggstad (2012) mener at når en skal jobbe med drama er det viktig at temaet engasjerer og er meningsfylt for barna. Carlsen og Samuelsen (1992) sier at når vi dramatiserer blir barna bevisst på hele sitt sanseapparat, og gjennom agering er barnets sanser aktivt i bruk. Når barnet er blitt to år kan vi se en begynnende rollelek. Denne leken forutsetter at barnet klarer å lagre indre bilder, og har dannet seg en begynnende jeg-følelse og evne til å fantasere. Videre ut i andre leveår kommer konstruksjonsleken mer fram, noe som gjør det mulig å leke med dukker, dyr, hånd-dukker, og andre konkreter når en arbeider med drama. I denne alderen utvikler språket seg raskt og blir et viktig redskap for å tydeliggjøre dramatiske uttrykk. Med litt kreativitet og fantasi kan personalet i barnehagen bruke fiksjonen i drama i mange hverdagslige aktiviteter og situasjoner med barna, som ved påkledning, bleieskift, og lek ute og inne (Carlsen og Samuelsen 1992:99)

En viktig forutsetning for lekeutviklingen til de minste barna er at de kan holde på indre bilder og skjønne at ting ikke blir borte selv om det blir ute av syne (Bruce, 2013). Fra tre år og oppover utvikler symbolleken seg og barna klarer nå å gå inn i imitasjonsleker som krever hukommelse, forestillingsevne og motorisk kontroll (Carlsen og Samuelsen 1992:99-100). Heggstad sier det er viktig at arbeidet er tilpasset gruppens alder og forutsetninger, og når man skal jobbe med de minste barna fra ett- tre år, er det viktig at man er nær barna og skaper en historie, og atmosfære som er tilpasset deres nivå. Dersom en skal få dramapedagogisk virksomhet til å fungere er det noen viktige faktorer som bør være med. Det er viktig at det er åpenhet og gjensidig respekt mellom pedagog og barna, og at det er trygge rammer rundt slik at barn og voksne kan gå inn i en fiktiv verden sammen. Som pedagog er det viktig at du er reflektert over det arbeidet en utfører og at en klarer å se egne feil og svakheter. De voksne må også bruke tid på å arbeide med sin egen evne til fantasi, spontanitet og undring. Som dramaleder bør en ha tro på at barna har noe og bidra med selv. Det barn har opplevd på tur, leker eller er interessert i, kan legge grunnlag for dramatiske aktiviteter i barnehagen og uteområdet (Heggstad 2012).

Med Vygotsky sier vi at barn i drama er ett hode høyere enn seg selv. Vi må trene oss i å lytte til barnas utspill, bruke ideene deres i størst mulig grad og våge å la våre egne «gode» ideer ligge på is (Heggstad 2012:18).

Dette innebærer at vi som dramaledere er fleksible og lytter til barns innspill og behov. Når det kommer til læring er en viktig grunnholdning og tro på at læring skjer gjennom aktiv deltakelse og opplevelser. Dette betyr ikke at barna alltid må være i fysisk aktivitet for å lære noe, men at læringen foregår når barna er involverte og engasjerte i arbeidet som blir gjort, både følelsesmessig og intellektuelt (Heggstad 2012).

2.3 Reformpedagogikk

Reformpedagogikken har hatt en stor betydning for dramafaget, og reformpedagogene var motstandere av kunnskapsorientert undervisning. De var opptatt av en aktivitets- og opplevelsespedagogikk hvor barnets interesser, fantasi, spontanitet og vilje skulle legge rammene for læring og utvikling (Braanaas 2008). John Dewey var reformpedagog, og han mente at barn var handlende vesener. Han mente at læring skjer gjennom handlinger og aktiviteter. «*Læring ved å gjøre*» var hans store slagord. De praktiske og estetiske fagene spilte en stor rolle for Dewey sin pedagogikk, og han mente at all pedagogisk virksomhet lå i barnets egne interesser for å undersøke, skape og uttrykke seg gjennom estetiske fag som forming, musikk, dans og drama. Dewey mente at pedagogiske aktiviteter skulle ta utgangspunkt i barns interesser og impulsivitet istedenfor utenforliggende stoff. Dewey sluttet seg til reformpedagogiske leketeoretikere som mente at det dramatiske hos barn kom frem instinktivt – gjennom leken (Braanaas 2008: s46-47).

2.3.1 «Newcastelskolen»

Siden slutten av 1970 tallet har dramapedagogikken vært preget av nyere utvikling fra England. To sentrale dramapedagoger i denne utviklingen er Dorothy Heathcote og Gavin Bolton. *Newcastelskolen* var kjent for sin kombinasjon av teater og skole. Elevenes rollelek var i fokus for undervisningen og teoretikere som Lev Vygotskiy og Jean Piaget ble brukt som referanse til arbeidet i skolen. Dramapedagogene var opptatt av en kreativ undervisning (Braanaas 2008). Hovedsakelig var arbeidet deres rettet mot skolen, men siden rolleken sto så sentralt i deres arbeid, vil teknikken deres også egne seg i barnehagen (Sæbø og Flugstad 1996:202).

Heathcote ble tidlig engasjert i barneteater og i pedagogisk drama. Hun regnes som en av Englands fremste dramapedagoger. I 1969 var hun i Norge og introduserte metodikken lærer-i-rolle, som er blitt hennes varemerke. Heathcote jobbet aktivt med at læring og undervisning skulle angå elevene. Hun mente at drama var den beste måten å oppnå slik læring på.

Heathcote mente det var viktig å jobbe mot eventuell motstand som dramaarbeidet ofte kunne møte på i begynnelsen, som frykt og skepsis. For å få til en dramatisk situasjon er det viktig at alle er villige til og late-som-om, og har tro på fiksjonen i seg selv for å få den i gang. I dramaarbeid er dette like essensielt som å ha en fargepensel når en skal male.

Gavin Bolton har undervist mange år i England ved University of Durham, som ligger i Newcastel området. Universitetet har et eget pedagogisk institutt med drama som forsknings- og undervisningsemne. Han var også sentral i Englands dramapedagogikk. Bolton var både deltaker og observatør av utviklingen av drama i løpet av 1900-tallet. Metodisk jobbet Bolton svært likt Dorothy Heathcote. Forskjellen mellom de to var at Bolton la større vekt på å avklare begreper og innholdet i drama, og at han i større grad så etter en begrunnelse i barnas rollelek. Bolton delte den mangfoldige dramapedagogiske praksisen i tre grupper: *øvelser*, *dramatisk lek*, og *teater*. Øvelser er ulike aktiviteter som er metodiske «igangsettere», dette kan vi kjenne igjen som «bjørnen sover», «hokkus og pokkus», og lignende aktiviteter. Den dramatiske leken som er det samme som rollelek og late-som-om lek, har et samlende fellestrekk som Bolton ser på som nødvendige elementer innenfor drama

Et handlingsforløp (intrige), en bestemt steds- eller personsammenheng (kontekst) og en energikilde, motivering eller interessesentrum (skjult tema). (Braanaas 2008:265).

Bolton mente at leken endret seg når dramapedagogene griper inn i den og at de jobber mot pedagogiske eller estetiske mål. For Bolton var rolleken uten vokseninngrep, den som interesserte ham mest. Bolton lagde seg etter hvert en fjerde kategori som var *drama for forståelse*. Her skulle både øvelser og teater danne grunnlag for rollelek, og dramatisk lek (Braanaas 2008:265-266).

2.4 Lærer-i-rolle

Denne dramaformen er en aktivitet som bygger på rollefunksjonen. Lærer-i-rolle betyr at læreren går inn og ut av en rolle. Man bruker begrepet rollefigur når en voksen i barnehagen bruker en slik rolle i samspill med barna. Når en bruker rollefigurer, blir det akkurat som om

at noen kommer på besøk til barnehagen som forteller om seg selv, og kan utfordre barna gjennom det han eller hun gjør, men på barnas premisser. En slik rolleadferd kan gå inn i barns lek, berike den, og tilføre leken nye impulser. Barn er opptatt av å bli kjent med verden utenom seg selv. Både barn og voksen lærer og utvikler seg best når en læringssituasjon blir en opplevelse som engasjerer. Slike rollefigurer kan stimulere og utvikle den dramatiske leken (Sæbø og Flugstad 1996).

Lærer-i-rolle metoden ble utviklet i England av Heathcote og Bolton. Arbeidsformen ble utviklet ut fra praktiske erfaringer med dramastudenter og senere på barnegrupper. Målet for Heathcote og Bolton var å fornye dramapedagogikken faglig og metodisk. De var begge opptatt av læringspotensialet i drama. De ønsket å utvikle drama til noe mer enn en personlighetsutviklende arbeidsmåte. Det estetiske perspektivet ble vektlagt, samtidig som de viser at drama aktiviserer både det kognitive og det affektive, noe som gjør drama til en helt spesiell læringsform (Heggstad 2012:80). Lærer-i-rolle handler om å ta i mot barns utspill, og la dem innvirke på arbeidet og være åpen og lydhør gjennom hele prosessen (Heggstad 2012).

2.5 Dramaforløp

Når en arbeider med dramaforløp i barnehagen sier Larsen (1997) at barna vil bli utfordret til å bruke sin egen fantasi for å løse ulike problemer som de blir stilt ovenfor. Ofte når en arbeider med drama må deltakerne late som om de er i skogen, eller er andre personer enn seg selv, og underveis støter de på problemer som må løses og valg som må tas. Løsninger som barna tar i en dramatisk aktivitet kan de også ta med seg ut i det virkelige livet. Gjennom å arbeide slik lærer barn at det finnes alltid en løsning bare at en ofte må lete for å finne den.

Videre skriver Larsen at pedagogens betydning er viktig for hvilken vei dramaopplegget tar. Som pedagog er det viktig å tenke på hvordan en oppfører seg ovenfor barna, og hvilke holdninger en har når man skal kommunisere og formidle noe for barna. Dette kan ha stor betydning for fremtidige læresituasjoner. Holdninger som retter blikket mot barna gir signaler på at det de sier er interessant og spennende. Dersom vi ikke gjør dette kan barna bli mer reserverte, og få en opplevelse det de sier ikke betyr noe. Dette kan føre til at barna bidrar mindre i andre sammenhenger. Målet med å jobbe med dramaforløp er at barna skal få bidra med sine ytringer, fantasi, og undring. Barn skal få komme med sine uttrykk, og de kan selvfølgelig være svært så ulike. Gjennom forløpet kan barna bli utfordret til å dikte opp hvordan en person ser ut, og hvilket miljø personen kommer fra, og det viktigste av alt her er

at det ikke finnes ingen fasitsvar. Det er barna som bestemmer, og det er nettopp det som er en av styrkene til drama (Larsen 1997:23-24).

Videre skriver Larsen at når en jobber med dramaforløp er hensikten at barna skal oppleve deler av fortelling, og la barna praktisk jobbe med de ulike delene, i lek, og gjennom drama. Gjennom å jobbe på en slik måte kan fortellinger gi næring til barns dramatiske lek. Det barnet blir fortalt og det praktiske arbeidet man gjør når en leser, dramatiserer eller forteller eventyr for barn er med på å gi dem nye ideer og forslag til lek. Det at barna lytter til fortellinger, kan hjelpe dem med å danne egne bilder som de kan gi liv til gjennom dramaforløp og lek. Når vi jobber med dramaforløp er det viktig at vi beholder budskapet i fortellingen og at vi gjør det til barnas fortelling.

2.6 Malcolm Ross

Malcolm Ross er dramapedagog og har vært opptatt av og studert de estetiske fagområdene. Gjennom hans studier har han gitt oss flere verdifulle bidrag til hvordan man kan jobbe med de estetiske fagene i blant annet barnehagen. Ross mener at når vi skal planlegge og gjennomføre aktiviteter med barn, bør fokuset være på barnas skapende prosess (Sæbø og Flugstad 1996). Videre skriver Sæbø og Flugstad at leken bør legge grunnlaget for skapende aktiviteter, og derfor har Ross plassert lek i sirkelen rundt den kreative prosessen. Ross mener at det er en sammenheng mellom improvisasjon i drama og i lek. Innenfor improvisasjon i leken må barna bruke sine indre bilder og fantasi for å kunne skape symbolske uttrykk i samspill med andre. Ross støttet seg til D. Winnicott som mente at leken utvikler seg allerede på tidlig alderstrinn, gjennom samspillet og forholdet mellom barn og mor. Gjennom samleken med moren trekker barnet inn gjenstander fra omverdenen som får en symbolsk betydning for barnet. Winnicott kalte disse gjenstandene for overgangsobjekt. Disse objektene skulle hjelpe barnet til å klare å være alene og tilpasse seg omgivelsene og greie seg selv (Braanaas 2008:294)

Sentralt i figuren satte Ross impulsen. Ross mente at impulsen var selve drivkraften til å kunne uttrykke seg. Impulsen pirrer nysgjerrigheten og sansene vår så mye at vi får behov for å uttrykke oss. Carlsen og Samuelsen (1992) sier at for å legge til rette for skapende prosesser hos barn, bør vi som pedagoger legge til rette for aktiviteter som tar utgangspunkt i barnas impulser og ideer, og samtidig stimulerer sansene til barna. Dette kan være med på å sette i gang indre bilder hos barna som kan komme til uttrykk i for eksempel lek. Impulsene barna

får er som oftest et resultat av inntrykk og opplevelser. Disse kan komme fra livet utenfor barnehagen, men også gjennom felles opplevelser i barnehagen som lesing, turer, dramatisering, og sanger. De kan også komme gjennom samspillet med andre barn og voksne. Når en har gitt barna impulser er det viktig at impulsene legger grunnlaget for det videre arbeidet og at man holder impulsen varm ved å stille spørsmål angående den gitte impulsen (Sæbø og Flugstad 1996).

Sæbø og Flugstad (1996) sier at det er utviklingen av sansene som legger grunnlaget for skapende prosesser innen de estetiske fagene. Det er viktig at voksne gir barna tid til å utforske sanseintrykkene sine, samtidig som en må gjøre barna trygg på egne sanseintrykk slik at barna lærer seg å stole på dem og sette pris på dem. Ross sier at barns opplevelser legger grunnlaget for barets inder forestillinger og fantasi. Som pedagog er det viktig å kjenne til de ulike nivåer eller typer fantasien kan deles opp i. Den rekonstruktive er viktig i hele førskolealderen og brukes når vi danner indre bilder av noe vi har opplevd eller erfart. Dette kan være når barn gjenskaper roller og handlinger gjennom imitasjon. Den gjenskapende fantasien kan vi se hos barn i de første tre leveårene. Barna trenger å sortere og få klarhet i sine indre bilder og på den måten klare å fremkalle og gjenskape dem i leken. Den konstruktive eller skapende fantasien ser en igjen i symbol- og rolleleken. Her er den skapende fantasien sentral for å drive leken fremover ved hjelp av problemløsning og fabulering (Sæbø og Fuglestad 1996:110).

For å kunne uttrykke de indre bildene som oppstår for eksempel i drama er det i følge Sæbø og Flugstad (1996) en forutsetning at barna behersker uttrykksmidlene. De primære uttrykksmidlene er kroppen og stemmen. Vi kan også uttrykke noe gjennom andre medier som dukketeater, flanellograf, dramaforestilling, eller skyggeteater. Det er viktig at de voksne kjenner til uttrykksmidlenes muligheter og begrensninger. Dramaarbeidet bør legges opp slik at barna får mulighet til å prøve ut ulike medier og uttrykksmidler. Aktivitetene må ta hensyn til barnas forutsetninger og alder.

Sæbø og Flugstad (1996) sier videre at det er en forutsetning når vi skal jobbe med drama at barna kjenner til håndverksmessige og tekniske sider ved arbeidet. Det vil si at barna trenger kunnskaper om drama, og de må ha en form for opplæring. For eksempel hvordan barna kan spille en rolle. Hva må de gjøre for å spille bjørnen som sover i sangen «bjørnen sover».

3.0 Metodedel

I min bacheloroppgave ønsker jeg å se på hvordan pedagogen kan fremme dramatisk lek blant treåringer i uteområdet. Jeg har benyttet meg av ulike metoder for innhenting av informasjon. Metode er et redskap som skal hjelpe meg med å frembringe kunnskap på det jeg ønsker å undersøke. Metoden skal hjelpe meg til å samle inn den data og informasjon som jeg trenger til min bacheloroppgave. Jeg har valgt å bruke en kvalitativ forskningsmetode til min oppgave. En kvalitativ metode tar sikte på å fange opp meningen og opplevelser som ikke lar seg tallfeste eller måle (Dalland 2007:84).

For å finne svar på min problemstilling var det viktig for meg og kartlegge hvordan barnehagene jobbet med drama. Gjennom å bruke en kvalitativ metode kan en som deltaker gå i dybden for å se helheten av hvordan barnehagen jobbet med temaet. Jeg valgte å bruke deltakende observasjon, loggbok, og intervju som metode for å innhente data. Jeg valgt bort kvantitativ forskningsmetode som tar for seg statistikk og målbare tall, siden at jeg mener at denne metoden ikke ville gi meg svar på min problemstilling. Før jeg startet med min bacheloroppgave tok jeg kontakt med styrerne i begge barnehagen. Jeg la frem min problemstilling, og hvorfor jeg ønsket å komme til nettopp deres barnehager. På grunn av personvern og taushetsplikt er alle navn på barn, personale og barnehager anonymisert (Dalland 2007).

3.1. Deltagende observasjon

Gjennom mine observasjoner i barnehagene har jeg jevnlig hatt samtaler med assistenter, og pedagoger om hvordan de arbeider med barna og drama, og hvorfor de arbeider slik som de gjør. Dalland (2010) skriver at det er viktig med et godt førsteinntrykk når en skal ut i felten og observere, gjennom en god presentasjon av seg selv kan en forebygg usikkerhet. Dette var viktig for meg i begge barnehagene, fortelle personalet hva jeg skulle observere og hvorfor jeg skulle observere det. Siden at jeg har valgt denne typen tilnærming til personalet og barna har jeg vært en deltager i observasjonene, og observasjonsmetoden som jeg har brukt er deltagende observasjon. Grunn til at jeg valgte kvalitativ orientert observasjon var for at jeg skulle klare å se helheten i barnehagene. Hvordan arbeidet de med drama inne, og hvordan arbeidet de med drama ute? Løkken og Søbstad skriver følgende om deltagende observasjon:

En går inn i en situasjon som aktiv deltager og samspiller med andre, samtidig som en bruker seg selv til å analysere og forstå feltet (Løkken og Søbstad 2009:58).

Jeg var aktiv deltager i mine observasjoner og samspilte med barna og personalet under observasjonene. For at jeg skulle klare å tolke og reflektere over mine observasjoner valgte jeg og kode observasjonene. Det vil si at når jeg hadde skrevet ned observasjonene brukte jeg fargene: *Rød (Rollelek), Grønn (projisert lek), gul (regellek), Oransje (dramalek, mer spontanlek av impulser fra barnehagen: høytlesning, dramatisering o.l).*

3.1.1 Loggbok

Barnegruppene jeg valgte å ta for meg var i alderen to til tre år. For å kunne kartlegge hvordan barnehagen arbeidet med drama valgte jeg og bruke loggbok som en av observasjonsmetodene. Løkken og Søbstad (2009) sier at en loggbok brukes til å skrive ned ulike hendelser kontinuerlig. Og det blir en verdifull oppslagsbok som man kan bruke til refleksjon i etterkant av en hendelse. Samtidig ble loggboken viktig for meg med tanke på å få dokumentert utviklingsforløpet i forhold til problemstillingen min. Grunn til at jeg valgte loggbok for å samle inn empiri var for å kunne gå tilbake å se eventuelle likheter i forhold til de andre observasjonene mine, og for å ha en sammenheng å arbeide ut i fra.

For å få et innblikk av hvordan barnehagen arbeidet med drama på observerte jeg personale og barna under samlingsstunder, inne i barnehagen og i uteområdet. Jeg valgte å bruke loggbok her også. Det jeg så etter var hvordan arbeidet inne med drama kom til syne ute, og hvordan små innspill fra pedagogene kunne berike leken.

3.2 Intervju

Et intervju er en utveksling av synspunkter og erfaringer som kan utvikle ny kunnskap. Et forskningsintervju som jeg har valgt, handler om å innhente beskrivelser fra den som blir intervjuet, og hans/hennes livsverden. Deretter for å beskrive og tolke det som blir fortalt. Jeg har valgt å bruke personlig intervju, og i følge Løkken og Søbstad er dette en kvalitativ metode som kan beskrive og forklare de fenomenene vi er opptatt av. Under et kvalitativt intervju får intervjupersonen formulere svarene sine selv. Jeg har valgt og bruk et strukturert intervju. Under et strukturert intervju er spørsmålene formulert på forhånd og er satt opp i en bestemt rekkefølge.

Fordelen med slikt intervju er at en kan spisse spørsmålene inn på det emnet en vil utvikle og få ny kunnskap om. Gjennom å ha et kvalitativt intervju for en også ta del i intervjupersonens perspektiv og formuleringer, og deres egne meninger og erfaringer (Løkken og Søbstad 2009). Dalland (2007) sier at under et forskningsintervju er det du som er instrumentet. Det er gjennom dine spørsmål du får svar. Hvordan en oppfatter svarene, tar vare på dem, bearbeider dem, forstår dem, og tolker dem er essensielt for at intervjuet, er til å stole på (Dalland 2007:130). Jeg valgte meg to informanter til intervjuene. Den ene var pedagogisk leder i Humlebolet barnehage og den andre var pedagogisk leder i Maurtua barnehage. Dalland (2007) sier at en informant kan beskrives som en som gir deg opplysninger som svar på et spørsmål.

3.2.1 Intervjuguide

En intervjuguide er de spørsmål eller temaer en ønsker å ta opp i intervjuet, disse er med på å sette rammene for samtalen. Samtidig kan jeg som intervjuer endre rekkefølgen på spørsmålene og komme med oppfølgingsspørsmål. Dette bidrar til at intervjuet blir mer fleksibelt, og ulike problemstillinger kan bli diskutert og tatt opp. Både jeg som intervjuer og den som blir intervjuet får anledning til å vinkle samtalen ut fra egne perspektiver (Løkken/Søbstad 2009). Jeg gjennomførte to strukturerte intervju med en uformell tone med en pedagogisk leder fra hver av barnehagene der jeg har gjorde mine undersøkelser. Dalland (2007) sier at en intervjuguide hjelper deg med å huske de temaene som skal tas opp. Målet med intervjuet var å få mer innsikt i hvordan barnehagene arbeidet med drama i uteområdet. Å utarbeide en intervjuguide sier Dalland (2007) hjelper deg som skal intervjuer til å være faglig og mentalt forberedt til å møte intervjupersonen. Noen dager før intervjuet sendte jeg spørsmålene til begge de to pedagogiske lederne jeg skulle intervjuer, slik at de kunne forberede seg til intervjuet.

3.3 Metodekritikk og feilkilder

I forhold til valg av metode synes jeg at jeg har tilegnet meg en god del nye erfaringer innen arbeidet med drama i barnehagen. Samtidig er det en del jeg kunne gjort annerledes. Jeg kunne hatt intervju med flere ansatte i barnehagene i forhold til min problemstilling, og på den måten fått flere synspunkter på arbeidet med drama i barnehagen. Om jeg hadde brukt flere metoder enn det jeg valgte å bruke til å samle inn empiri kunne jeg fått en dypere innsikt i hvordan pedagogene jobber med å fremme dramatisk lek i barnehagen. Jeg ville hatt mer å arbeide ut i fra, men samtidig kunne dette blir for mye informasjon å arbeide med. Siden jeg

er student og ikke har vært daglig innom forskningsbarnehagene over tid, stiller jeg meg kritisk til min innsamlede data og funn. Dette er fordi jeg ikke vært sammenhengende over tid og observert hvordan barnehagene arbeider med dramatisk lek.

Dalland (2007) sier at det er mange som kjenner en motstand ved å bli observert, og mange kan mislike et granskende blikk (Dalland 2007:182). Videre sier Dalland (2007) at de som blir observert, kan opptre annerledes enn de ellers ville har gjort om du som observatør ikke var tilstede. Det at jeg har vært i barnehagene kan være en faktor for at personale har jobbet som de gjorde når jeg var der. Kanskje hadde jeg fått noen andre svar om jeg hadde vært innom barnehagen kontinuerlig over tid og gjort observasjonene. Når det gjelder observasjonen av barnegruppen kan det også her være flere faktorer som spiller inn på deres handlinger når jeg har vært tilstede og observert. Kanskje de litt mer beskjedene barna hadde deltatt mer i samlingsstundene om de var helt trygge på meg.

Når en velger seg observasjon som en av metodene som grunnlag for innhenting av data, og spesielt med tanke på at flere observasjoner er gjort på barn mener jeg en kan stille seg kritisk på flere måter. Dette kan være faktorer som ting som har skjedd i barnegruppen, vikarer på avdelingen, ting som har skjedd hjemme eller endringer på planer i barnehagen. Det at jeg er ny for barna er også en faktor som kan spille inn. Noen barn virket mer utrygge på meg enn andre siden jeg ikke var sammen med dem til daglig over tid. Derfor tror jeg at ikke alle barna turte å slippe seg helt løs når jeg var og observert.

Under intervjuene valgte jeg å bruke lydopptaker slik at jeg skulle få med meg mest mulig av intervjuet. På den måten kunne jeg konsentrere meg om og selve intervjuet og å stille gode spørsmål samtidig som jeg noterte underveis. Løkken og Søbstad (2009) sier at når en bruker båndopptaker kan intervjusituasjon bli bedre siden en kan lytte ordentlig til svarene, og se hva som skjer av ikke-verbal kommunikasjon (Løkken og Søbstad 2009:128). På forhånd hadde jeg snakket med begge de pedagogiske lederne om godkjenning av bruk av båndopptaker. Likevel kan dette ha hemmet intervjuet. Selv om at begge sa at det var greit med båndopptaker kan det hende at de valgte å holde tilbake noe informasjon siden intervjuet ble tatt opp. Det ene intervjuet ble også påvirket av barn og en ansatte som kom og pratet med oss under intervjuet, noe som også kan ha påvirket svarene jeg fikk.

Mine funn om hvordan pedagogen kan legge til rette for dramatisk lek i uteområdet er gjort gjennom blant annet gjennom observasjon, intervju, og loggbok. Det er mine tolkninger som ligger til grunn for den data som er innhentet. Jeg mener en ikke kan si med sikkerhet at den informasjon jeg har innsamlet er det som er virkeligheten. Den informasjonen jeg har fått gjennom mine observasjoner, intervju og loggbok er subjektive siden det er mine egne tolkninger som utgjør det meste av informasjon. Og det er min egen forforståelse som ligger til grunn for tolkningene.

4.0 Presentasjon og drøfting av min undersøkelse.

I mitt tredje og siste år på førskolelærerutdanning er jeg nå i gang med å skrive en utviklingsorientert bacheloroppgave, som tar utgangspunkt i undersøkelser jeg har gjort i to barnehager i Bodø kommune. I oppgaven har jeg brukt fiktive navn på disse barnehagene og barna. Begge barnehagene har avdelinger med barn i alderen 0-6 år. Jeg har i utviklingsarbeidet mitt sett på hvordan dramaarbeid i barnehagen kan påvirke barns dramatiske lek i naturen og uteområdet. Gjennom min undersøkelse har jeg ønsket og få en bedre innsikt i dramatisk lek og hvordan dramaarbeid i barnehagen kan påvirke barns dramatiske lek.

Mitt mål og hensikt i denne oppgaven er å bidra til en kvalitativ utvikling i barnehagene, og å utvikle min egen kompetanse på dette området. Jeg håper at utviklingsarbeidet mitt kan bidra til at barnehagepersonell blir mer bevisst på hvordan de kan fremme barns dramatiske lek i naturen, og da spesielt med tanke på de yngste barna. For meg vil dette være et utviklingsarbeid som har ført til utvikling for min egen del ut fra de undersøkelser jeg har gjort, og at jeg har økt min kunnskap og kompetanse på dette området.

Maurtua barnehage

Maurtua barnehage er en to-avdelings barnehage med ca. 40 barn i alderen 0 - 6 år.

Barnehagen har syv ansatte. Stillingene er en styrer, to pedagogiske ledere, en førskolelærer og tre assistenter. Personalet har god kompetanse inne utefag og musikk, og lang erfaring med barn.

Humblebolet barnehage

Humblebolet barnehage er en ett-avdelings barnehage med 20 barn i alderen 0 - 6 år. Humlebolet barnehage har musikk og drama som satsningsområde. Personalet i barnehagen har god kompetanse innen drama og musikk. Barnehagen har en styrer, en pedagogisk leder og tre assistenter.

4.1 Drøfting

Observasjonene og intervjuene jeg har gjort legger grunnlaget for dette kapitlet. I dette kapitlet vil jeg ta for meg ulike temaer og funn jeg har gjort ute i barnehagene som jeg mener er viktige å belyse i forhold til mine funn. Denne pedagogiske undersøkelsen er ment som et verktøy til barnehagene hvor jeg har utført min undersøkelse. Jeg håper at min bacheloroppgave kan være til hjelp for å heve kompetansen av arbeidet med drama i barnehagene.

4.2 Funn 1. Impuls til lek

I oktober i fjor høst var jeg i Maurtua barnehage og gjorde en observasjon. Barna på begge avdelingene er ferdig påkledd og klar til å dra på en utflukt til en park som ligger rett ved barnehagen. Ute var det sterk kuling, opptil storm styrke. I parken er det en stor åpen slette og noen trær som kanskje kan skjerme litt for vinden. Det blåser så mye at det er vanskelig å stå oppreist både for voksen og barn. Når vi kommer fram til parken, løper barna straks til de store sølene som er i parken. Etter en stund kommer Mille tre år bort til Marita (pedagogisk leder) og sier at hun er kald. Da svarer Marita «Da må du lat som at du e, en fugl som flyr i stormen. Se på mæ» Marita strekker ut armene og løper rundt som om at hun skulle være en ørn som svever på himmelen. Mille hiver seg på, hun løper rundt med armene ut og flakser med hendene og later som hun er en ørn. Åse og Kathrine som også er tre år hiver seg også med på leken. De løper etter hverandre, løper gjennom sølene, og ler og koser seg ute i den sterke vinden.

I denne observasjonen fikk jeg se hvor lite som egentlig skal til fra pedagogen eller de voksenes side for å gi barna impulser og indre bilder til videre lek. Som nevnt i punkt 2.6, sier Ross at det er en sammenheng mellom improvisasjon i drama og i lek. Dette betyr at barna i leken må klare å bruke sine indre bilder og fantasi for å klare å uttrykke seg symbolsk i samspill med andre. Noe jeg føler at barna i denne observasjonen klarer å uttrykke. Videre i

punkt 2.2 sier Heggstad (2012) at det er noen viktige faktorer som må være med for at dramapedagogisk virksomhet skal fungere i praksis. Disse faktorene er åpenhet og gjensidig respekt mellom pedagog og barn og at det er trygge rammer, slik at barna og de voksne kan gå inn i en fiktiv verden sammen. I denne observasjonen mener jeg at pedagogen var flink til å komme med innspill til hva Mille kunne leke ute. Det at de gikk inn i en fiktiv verden sammen kan ha ført til at flere treåringene hang seg på Mille i leken. Videre i punkt 2.2 sier Carlsen og Samuelsen (1992) at barn i treårsalderen utvikler symbolleken, og barna klarer å gå inn imitasjonsleker som krever hukommelse, forestillingsevne og motorisk kontroll.

I observasjonen imiterer Mille, Marita som er ørn, og hun forsetter leken samtidig som at Åse og Kathrine blir med i leken. Jeg mener både hukommelsen, forestillingsevne og motorisk kontroll kom til syne under den dramatiske leken til barna. Likevel velger jeg å stille meg kritisk til min observasjon. Som nevnt tidligere i punkt 3.3 sier Dalland (2007) at de som blir observert, kan opptre annerledes enn de ellers ville ha gjort om jeg som observatør ikke var tilstede. At pedagogen jobber slik hver dag i barnehagen kan jeg ikke si med sikkerhet og velger derfor å stille meg kritisk til observasjonen.

Gjennom observasjoner i Humlebolet barnehage, så jeg at personalet brukte eventyr mye som kilde i det dramatiske arbeidet. Eventyr kan være med på å gi barna impulser og stimulere barnas fantasi (Heggstad 2012) Barnehagen bruker å dele barnegruppen i lekegrupper med barn i alderen ett-to år, to-tre år og fem og seks år. Jeg fulgte to-treåringene. I punkt 2.2 skriver Heggstad (2012) at det er viktig når en skal arbeide med drama at aktiviteten er tilpasset gruppens alder og forutsetninger, samtidig som at de voksne er nær barna og skaper en atmosfære som er tilpasset deres nivå. Sæbø og Flugstad (1996) skriver at en aktivitet med ett-treåringer bør være slik at den skaper trygghet for barna. Samlingsstunden ble startet med en refleksjonsrunde av det eventyret som hadde blitt fremført dagen før. Carlsen og Samuelsen (1992) sier at det å stille slike spørsmål kan være en måte å fremkalle impulsen hos barna på. Barna fortalte at det handlet om han som skulle stjele en kjøttbit, og at eventyret hete Reven og kråka.

I eventyrstunden leste de eventyret «*ulven og de sju geitekillingene*». I punkt 2.5 skriver Larsen (1997) at pedagogen spiller en viktig rolle i dramaaktiviteter, og at pedagogene må tenke over hvordan en oppfører seg ovenfor barna, med tanke på hvordan en kommuniserer og formidler til barna. Kroppsspråket har også betydning for hvordan en signaliserer til barna

at dette er spennende og interessant. Dette er viktige holdninger som pedagoger og personale i barnehagen må tenke over, siden vi er viktige rollemodeller for barna. Heggstad (2012) sier at en stor utfordring for pedagogene er å se barna. Det er viktig å trene på å observere og analysere, slik at man kan se hvilket nivå barnegruppen er på og hvordan gruppen er sammensatt og hvilke temaer en bør sette fokus på. Etter at pedagogene i Humlebolet barnehage hadde lest «*ulven og de sju geitekillingene*» stilte pedagogen oppfølgings spørsmål til selve eventyret, deriblant om barna syntes det var skummelt.

Heggstad (2012) påpeker at det er en utfordring for pedagogene å se alle barna. Under observasjonen var det bare noen av barna i gruppen som svarte på spørsmålene. Dette tror jeg kan ha en sammenheng med hvilket språklignivå barnegruppen er på. Noen av barna på gruppen er sterkere språklig enn andre, noe som kan være en faktor på at de svarer mindre på spørsmålene, men som allikevel er med i fellesskapet. Som nevnt i punkt 2.5 sier Larsen (1997) at det er viktig å tenke på våre holdninger som voksne. Og at vi tenker over om alle barna er blitt sett. Med bakgrunn i det Larsen sier tenker jeg det kan være lurt at man i barnehagen lager seg et skjema over hvilke barn som har svart mye under samlingsstund slik at noen andre kan svare neste gang. Larsen sier at; hvis vi ikke unngår dette, kan barna bli mer reservert, og få en opplevelse av at det de sier ikke betyr noe. Det kan også føre til at barna bidrar mindre i andre sammenhenger.

Etter spørsmålsrunden tok pedagogen fram en magnetavle. Carlsen og Samuelsen (1992) sier at det å stille slike spørsmål kan være en måte å fremkalle impulsen og indre bilder hos barn. På magnetavlen henger geitekillingene, ulven, og geitemammaen, klokkehuset, og huset hvor geitekillingene bor. Larsen (1997) sier at et mål når man jobber med dramaforløp er at barna skal få komme med sine ytringer, fantasier og undringer. Barna kommer med sine uttrykk, og de kan ofte være svært ulike. Gjennom forløpet kan barna få repetert eventyret. Barna fikk selv gjenfortelle eventyret og repetert det, og de fikk sett konkrete figurer fra eventyret på magnetavlen. På den måte fikk barna jobbet med sansene sine når de selv skulle plassere figurene på magnetavlen.

Sæbø og Flugstad (1996) sier at utvikling av sansene er viktig når man skal arbeide med drama. De voksne må gi barna tid til og utforske og bli trygg på sine sanseintrykk slik at barna lærer stole på dem. For at barn skal få uttrykke sine indre bilder er det viktig at de lærer seg ulike uttrykksmidler. Under samlingsstunden ble barna stilt spørsmål om eventyret slik at

barna måtte bruke stemmen for å svare. Dette er i følge Sæbø og Flugstad et av de primære uttrykksmidlene. Barna ble også kjent med eventyret gjennom bruk av magnettavle og konkreter. Som nevnt i punkt 2.6 sier Sæbø og Flugstad at dramaarbeidet bør være slik at barna får mulighet til å prøve ut ulike medier og uttrykksmidler. I punkt 2.2 forteller Heggstad (2012) at det er viktig at barna får delta aktivt i dramaundervisningen. Noe som jeg mener barna fikk mulighet til i denne samlingsstunden. På denne måten kan vi hjelpe barna til og utforske og identifisere seg med ulike fiktive figurer og situasjoner, og at barn lærer seg og utforske og undersøke eventyr.

Etter samlingsstunden var det utetid i barnehagen. På uteområdet er det en liten dukkestue med vindu. I dukkestuen sitter Ingrid, Cato og Stian, alle tre var med på samlingsstunden tidligere på dagen. Jeg setter meg ned utenfor vinduet og lytter til leken. Barna leker «*Ulven og de sju geitekillingene*». Ingrid var geitemammaen, Stian var ulven og Cato var en av geitekillingene. De diskuterer roller og går inn i en dramatisk lek sammen som varer en god stund. Barna ble kjent med eventyret og fikk stimulert sansene sine gjennom samlingen. Noe som kan ha satt i gang indre bilder hos barna som lekte i dukkestuen. Carlsen og Samuelsen (1992) skriver at impulsen barna får til lek kan være et resultat av inntrykk og felles opplevelser, som de får i barnehagen gjennom for eksempel lesing og dramatisering. Barna hadde opplevd noe felles under samlingsstunden, noe som kan ha gitt dem impulsen til leken ute. Jeg har også observert i Maurtua barnehage en gutt på 2,5 år som lekte *Kaptein sabeltann* i sjørøverskuta. Han sto helt fremme på baugen av båten og sang Sabeltannsanger. Når en av pedagogene kom bort og snakket med han kommanderte han henne til ikke å gå i havet. Pedagogen hiver seg med på leken, og oppi båten. Hun synger sangene fra kaptein sabeltann sammen med Anders. Det er tydelig at Anders er helt oppslukt i leken, han viser det gjennom imitasjon, grimaser, bruk av sverd, sanger og blikk. Han gjør seg skummel og pedagogen skvetter, og later som om at hun blir redd.

Som nevnt i punkt 2.1 står det i rammeplan (2011) at barn gjennom leken tolker sine inntrykk og beriker den med det de er opptatt av. Det er viktig at barnehagene setter av tid til å la barna uttrykke seg i et lekende felleskap. Videre sier Sæbø og Flugstad (1996) at impulsen barn får til lek kan komme utenfra barnehagen, noe som jeg mener tydelig kom frem i denne observasjonen, og at «Sabeltann» ga Anders impuls til lek. Anders leker ut sine inntrykk i sjørøverskuta og han beriker den med noe han er opptatt av, mener jeg. Videre i rammeplan står det at barn mottar mange ulike inntrykk fra media, og det er viktig at barna får tid til å

bearbeide, og sortert ut informasjonen. «*Kaptein Sabeltann*» er noe barnehagen ikke har fokus på verken i årsplanen eller som tema. Med bakgrunn i det velger jeg å tro at Anders har sett og opplevd dette utenfor barnehagen. Samtidig hjalp pedagogen Anders med å holde impulsen til leken varm. Pedagogen ble med på leken sang sanger sammen med han og lekte sammen med han slik at Anders fikk mulighet til å bearbeide og sortere ut sine inntrykk gjennom dramatisk lek.

4.3 Funn 2: Sosiale barn

Gjennom intervjuet med pedagogisk leder i Maurtua barnehage kom det fram at barnehagen hadde en egen måned i november hvor de kombinerer kunst, kreativitet og drama. I denne perioden bruker barnehagen uteområdet mye og parken bak barnehagen. Pedagogene planlegger sammen med barna hva de skal leke og dramatisere. Barna er med i prosessen og har regien. Larsen (1997) sier at det er nettopp dette som er styrkene til drama. Atbarna selv får bestemme og har regien, og på den måten får barna bidra med sin fantasi og blir med i prosessen. Det er tydelig at eventyr som har blitt jobbet med tidligere inne i barnehagen er blitt til inspirasjon til leken ute.

Leken ute ble en kombinasjon av *reveenka*, og *gullhår og de tre små bjørnene*. Som nevnt i punkt 2.5 sier Larsen at det er viktig at barna selv får dikte opp miljøet til leken, og det viktigste av alt er at det finnes ingen fasitsvar til hvordan leken skal være. Det viktigste er at barna leker og at de praktisk kan leke seg gjennom de ulike delene i eventyrene. På denne måten kan eventyret gi næring til barnas dramatiske lek. Videre sier pedagogen at det som blir dramatisert inne ved bruk av flanellograf ofte blir sett igjen i leken ut. Bruce (2013) påpeker at det de voksne dramatiserer for barna kan være med på og gi barna sanseinntrykk og impulser til egen lek. Videre skriver Bruce (2013) at drama og teater like godt kan gjennomføres ute som inne. Og at drama i skogen kan være spennende og oppmuntre til lang lek som varer over tid. I intervjuet kom det fram at når barnegruppen var i parken lekte barna lenge, og at leken forandrer seg ut ifra hvor man er på tur. Barna utforsket området i parken, og fant ut av hvor ting fra eventyret skulle være. Huset til bjørnen ble ved en stubbe, og butikken til reven ble ved et stort furutre, og hvem som skulle være hvem fra eventyret. Bruce (2013) skriver at dette er en spennende arbeidsform for barn og en kollektiv opplevelse. Barna argumenterer og blir enige seg i mellom hvordan leken skal være. Noe som jeg mener er med på å styrke barns sosiale kompetanse.

Sørensen (2012) som ble nevnt i punkt 1.2.1. mener at det er viktig at barn utforsker ulike rolleidentiteter i samspill med andre barn, og at dette er med på å utvikle barnas sosiale kompetanse, og at det i barnehager blir lagt til rette for dramatiske aktiviteter. Olofsson (1987) sier at om det ikke er uenighet i en late-som-lek vil den til slutt ende ut i ingenting, og at det er viktig med gjensidighet og turveksling når barna leker. Dette betyr at barna skifter på roller og lærer seg kompromisser seg i mellom, noe som er viktig for den sosiale kompetansen til barna. Pedagogen sier når barna leker er det gjerne fem bjørner og tre prinsesser slik at alle blir med på leken. Når barna er ute sier pedagogen at det ikke nødvendigvis trenger å være de voksne som fremmer den dramatiske leken hos de yngste barna, men at de yngste lærer av de store barna gjennom et lekende samspill. De yngste er gjerne noe passiv i leken, men observerer hva de store gjør og de blir statister i leken i form av at de sitter på syklene, raketten eller bilen som skal til en planet eller stasjon. Pedagogen forteller at når de voksne tar de yngste av fra syklene når de leker roper de store barna «at de ikke må ta av passasjereren som skal til Amerika». Pedagogen sier at det er viktig å opptre varsomt når man som voksen skal blande seg inn i barnas lek, slik at man unngår og ødelegge den. Aamli (2014) henviser til Wolfs funn i sin forskingsrapport som sier at de voksne ofte vandrer inn i barnas lekeverden uten å være klar over det selv. I barnehagen mener jeg det er viktig at de voksne klarer å se hva som er lek, og hva som ikke er lek. Videre sier Aamli (2014) at det er viktig at de voksne er nær leken slik at en kan oppdage barnas interesser. De voksne kan være nær leken uten å blande seg inn. En voksen som er i nærheten av leken kan berike den, og skape trygghet for barna.

4.4 Funn 3: Inntrykk/Utrykk

Gjennom intervjuet med pedagogisk leder i Humlebolet barnehage kommer det fram at barnehagen starter med å jobbe med et tema inne. Og setter seg opp mål i forhold til hva de vil bruke temaet til, og hva de vil oppnå med dette. Det kan for eksempel være lekbetont tema, dramatema, eller musikktema. Så velger barnehagen hvilken metode de skal bruke når de skal arbeide med tema. I punkt 1.2.1 nevner jeg at drama og dramatisk lek handler om å jobbe med estetiske aktiviteter gjennom en prosess. Jeg mener det er viktig å arbeide med et tema over tid slik at barna klarer å bearbeide de inntrykkene de får gjennom arbeidet og senere leke det ut. Sæbø og Flugstad (1996) sier at når en arbeider slik med et tema jobber man med å gjøre indre bilder og opplevelser konkret sanselige for barna. Det er viktig at

barnehagen kontinuerlig jobber med drama og at personalet har god kunnskap om drama og barns dramatiske lek.

I starten når barnehagen begynner med et nytt tema er det ofte voksenstyrt. Dette avhenger av hvor stort eller lite temaet er før de voksne involverer barna. Dette handler om å gi barna inntrykk som kan komme til uttrykk i dramatisk lek, da også i uteområdet. Videre i punkt 1.2.1 skriver jeg om Heggstad som sier at drama i barnehagen kan sees på som pedagogisk drama og at den dramatiske leken er fiksjonsleken barna selv setter i gang. Jeg tar bakgrunn i det pedagogisk leder, Heggstad, Sæbø og Flugstad sier, og mener selv at det er viktig med voksenstyrt aktiviteter i begynnelsen av et nytt tema. Samtidig mener jeg at det er viktig at barna raskt får bidra med innspill til temaet slik at de også får et eierforhold til arbeidet. I punkt 2.2 nevner jeg Vygotsky og det han sier om at vi må lytte på barnas ideer framfor våre egne. På den måten kan barna berike dramaarbeidet og temaet kan ta nye veier som engasjerer barna. Jeg velger også å støtte meg til det jeg skriver i punkt 2.3 om Dewey som mente at pedagogiske aktiviteter bør ta utgangspunkt i barnas interesser og impulsivitet. Dette jobber barnehagen bevisst med. Momentene i temaet kan endres, og små deler av eventyrene brukes til lek. Dette er noe jeg også har observert i barnehagen. Og at små deler av eventyrene kommer til syne i leken ute.

Inntrykkene barna får kan komme fra lesing, dramatisering, sang og musikk. Barnehagen bruker mye flanellograf, lærer-i-rolle, dramaforløp, dukketeater, og barna selv når de arbeider med drama. Pedagogisk leder kan fortelle at dramaarbeidet er så innarbeidet hos barna at de stort sett alltid stiller opp, men at det alltid er på barnas premisser, og at de aldri presser barna. Jeg har selv sett hvor villige barna i barnehagen er til å komme fram og gjenfortelle eventyr ved å bruke dramatiske virkemidler som flanellograf og dukketeater. Barnehagen bruker ofte metoden, lærer-i-rolle, som jeg nevnte i punkt 2.3 og 2.4. Dette er en metode hvor de voksne går inn i en rolle. For barna blir dette som om at noen kommer på besøk til barnehagen. Jeg observert selv hvordan denne metoden ble tatt i bruk når jeg var på besøk i barnehagen. To voksne hadde kledd seg ut og kom på besøk til barnehagen. De hadde med seg mange eventyr som barna kunne velge mellom. Barna fikk selv bestemme hvilke eventyr de skulle lese. Noen av barna fikk komme fram å hjelpe besøket med å henge opp konkreter fra eventyret på flanellografen. Alle barna i barnehagen deltok på samlingsstunden.

I punkt 2.4 nevner jeg Sæbø og Flugstad (1996) som sier at barn og voksen lærer og utvikler seg best når en læringssituasjon blir en opplevelse som engasjerer, og at slike rollefigurer som kommer på besøk kan berike og utvikle den dramatiske leken. Videre i punkt 2.4 sier Heggstad (2012) at metoden handler om å ta i mot barns utspill, og la dem være en del av opplegget. Jeg følte at barna fikk komme med innspill til hvilket eventyr som skulle leses, og samtidig henge opp på flanellografen, men jeg tenker at denne metoden med fordel kunne vært brukt på en mindre gruppe barn istedenfor hele barnegruppa slik at flere fikk delta.

I intervjuet forteller pedagogisk leder at de har en egendiktet historie med seg ut når de er på tur. Historien handler om en liten heks som bor i skogen. I historien mister heksa flere ting som hun ber barna om å finne igjen når de er i skogen. Før de drar på tur leser de historien. Historien er lagd for å stimulere barnas fantasi når de er på tur og inspirere til lek. I Punkt 2.5 nevner jeg Larsen (1997) som sier at når en arbeider med dramaforløp blir barna utfordret til å bruke sin egen fantasi for å løse ulike problemer de blir stilt ovenfor. Underveis i historien får barna oppgaver som de må løse. Det kan være at barna må finne votten til heksa mens de er på tur, eller andre tegn som kan være fra heksa. Dette mener pedagogisk leder gir barna inspirasjon til lek når de er på tur. Barna får mulighet til å leke med heksas rekvisitter, og på den måten får barna mulighet til å fantasere videre ut fra de inntrykkene de har fått fra historien og det de finner i skogen (Bruce, 2013)

5.0 Oppsummering og Avslutning

Jeg har vært i to barnehager og sett hvordan de jobber med drama i barnehagen. Jeg skal nå kort oppsummere de funnene jeg har gjort og sammenligne dramaarbeidet i begge barnehagene. Problemstillingen min til denne bacheloroppgaven var *hvordan kan pedagogen fremme dramatisk lek blant tre åringer i uteområdet?*

Etter å ha vært og observert i barnehagene er jeg ikke i tvil om at dramaarbeidet inne i barnehagene fremmer den dramatiske leken i uteområdet. Selv om at barnehagene arbeider med drama inne, kommer det til syne ute gjennom dramatisk lek. Likevel ser jeg at det kan jobbes mer konkret med drama også ute i begge barnehagene. Samtidig skal det nevnes at jeg kanskje hadde fått noen andre svar om jeg hadde vært innom barnehagen kontinuerlig over lengre tid. Det er også viktig å få fram at jeg bare har vært i barnehagene i tidsrommet oktober til februar. Kanskje hadde det vært arbeidet mer med drama ute om jeg hadde vært der i juni

måned for eksempel. I begge barnehagene har jeg sett eksempler på hvordan dramaarbeidet inne kan gi inspirasjon til lek ute. Det som kanskje skiller seg mest ut er at Maurtua barnehage jobber mest med spesifikt drama når de har kunst, kultur og kreativitets måned, men at de tar tak i det spontane som skjer når de er på tur. Mens i Humlebolet barnehage jobber de kontinuerlig med drama gjennom hele året. Samtidig er det viktig å få frem at selv om Humlebolet jobber kontinuerlig med drama som en prosess over tid så, så jeg ikke noe mindre dramatisk lek i Maurtua barnehage.

Jeg mener at det er viktig at personalet i barnehagene er nær leken ute slik at de kan lytte på hva barna leker og på den måten berike leken med små innspill som gir inspirasjon og impulser til videre lek, slik som jeg nevner i punkt 4.2. Jeg synes dette er et godt eksempel på hvordan man kan fremme den dramatiske leken i uteområdet. Samtidig som at dramaarbeidet inne gir barna masse inntrykk som kan komme til uttrykk når barna skal gå ut. Dramaarbeidet i barnehagen blir en arbeidsform, som kan skape tilhørighet, struktur og sammenheng i barnehagen, og kan fremme barns dramatiske lek. Når det kommer til læring er en viktig grunnholdning og tro på at læring skjer gjennom aktiv deltakelse og opplevelser. Jeg tenker at min undersøkelse kan få barnehagene til å tenke annerledes og se ting fra et nytt perspektiv. Kanskje kan min oppgave hjelpe personalet til og jobbe på en annen måte? Jeg mener helt klart at jeg har økt min kunnskap om drama og barns dramatiske lek, og hvordan man som pedagog kan jobbe med å fremme leken. Jeg har lært og fått mange nyttige tips hos begge barnehagene om hvordan jeg som fremtidig pedagog kan jobbe med drama i barnehagen.

Litteraturliste

- Aamli, K (2014) *Fant lite vesker og hatter i barnehager*. Hentet fra: <http://www.forskning.no/artikler/2014/april/38817>
- Braanaas, Nils (2008) *dramapedagogisk historie og teori*. Trondheim: Tapir Akademiske forlag.
- Bruce, B. M. (2013) Smått er godt! -Drama med de minste. I Haugen, S. Løkken, G. og Röhltle, M.(red) *Småbarnspedagogikk: fenomenologiske og estetiske tilnærminger*. (s.158-177) Oslo: Cappelen akademisk
- Carlsen, Kari og Samuelsen A. M (1988) *inntrykk og uttrykk estetiske fagområder i barnehagen*. Ad Notam Gyldendal. 6. opplag (1992)
- Dalland, O (2007) *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Foss, E. Hyrve, G. Klages, W og Sataøen, S. O (2010) *Lokalt utviklingsarbeid i barnehage*. Oslo: Gyldendal Norske forlag.
- Heggstad, Kari Mjaaland (2012) – *7 veier til drama. Grunnbok i dramapedagogikk for lærere i barnehage og småskole*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Kunnskapsdepartementet (2008-2009). *Kvalitet i barnehagen*. Stortingsmelding 41, Oslo.
- Kunnskapsdepartementet (2011) *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Fagbokforlaget, Bergen.
- Larsen Anne-Marie (1997) *Fortellinger og dramaforløp*. Cappelen Akademiske Forlag as.
- Løkken, Gunvor og Søbstad, Frode (2009) – *Observasjon og intervju i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget 2006. 3. opplag 2009.

- Olofsson, Birgitta Knutsdotter (1987) – *Lek for livet*, Stockholm Norsk oversettelse Forsythia 1993. HLS Förlag
- Sæbø, A. B og Flugstad, Peter (1992) *Drama i barnehagen*: forfatterne og TANO A.S. Opplag 1:3, 1996.
- Sørensen, M. C. (2012). *Nordisk dramapedagogisk tidsskrift*. Nr 4/2012, s. 15-18.
- Tetzchner, V. Stephen. (2003) *utviklingspsykologi, barne- og ungdomsalderen*. 3.opplag 2003. Gyldendal Norsk Forlag AS

Vedlegg 1. Intervjuguide

Intervjuguide

«Hvordan kan pedagogen fremme dramatisk lek blant treåringer i uteområdet»

Jeg ønsker å gjennomføre et strukturert intervju med en uformell tone. Jeg skal lage noen åpne spørsmål, som skal hjelpe meg med å få svar på problemstillingen min. Jeg ønsker at samtalen kan bli tatt opp, og må derfor spørre om dette er greit for pedagogene.

Spørsmål til intervju

1. Hvordan jobber dere i barnehagen med fagområdet Kunst, Kultur og kreativitet i uteområdet? (Da spesielt med tanke på drama og dramatisk lek)
2. På hvilken måte er drama en del av hverdagen i barnehagen i uteområdet?
3. Hvordan jobber dere i barnehagen med å fremme barnas fantasi i uteområdet?